

על השראה, סביבה, גן ילדים ומה שביניהם

ד"ר אסתר ברוקס

העידן שלנו מתאפיין בשינויים בסביבה התרבותית, החומרית והטכנולוגית. עם זאת, גן הילדים במאה ה-21 במדינת ישראל אינו שונה מהותית מזה של המאה שעברה. ניתן למצוא את אותן הפינות, המשחקים, הצעצועים, המתקנים, החומרים וכולי, ואף את אותם הקירות והלוחות אליהם נוספו בצורה הדרגתית עוד ועוד פריטים עד כדי איום של "הפצצת גירויים" חזותיים על כל הבאים לגן. ניתן לומר אף שקירות הגן הפכו למעין "חומה" מטפורית, ה"מגנה" על ילדי הגן מהשפעות הסביבה התרבותיות והחברתיות על הגן. "סגירת הגן" למה שקורה סביבו יוצרת לעתים העדר זרימה ואף נתק בין גן הילדים לבין החברה בה גדלים ילדי הגן. מטרת המאמר הן לנסות ולהזיז את "החומה" הזאת ולעורר השראה לשינוי הסביבה החינוכית בגן הילדים תוך עידוד ליצירת יחסי גומלין וזרימה גדולים יותר בין מה שקורה בגן לבין מה שקורה בסביבה התרבותית-חברתית.

"מחוברים"

השאיפה לפתיחות אל הסביבה התרבותית-חברתית היא בתשתית הגישה ההתפתחותית-מערכתית המתייחסת לכל תחומי ההתפתחות של הילדים וליחסי הגומלין הרב-כיווניים בין מרכיבי האישיות שלהם לבין מרכיבי הסביבה. על פי גישה זאת, ההתפתחות בגיל הרך נתונה להשפעות משולבות והדדיות של מאפייני הילד, מאפייני משפחתו,

המסגרת החינוכית, הקהילה והסביבה החברתית, הכלכלית והתרבותית בה הוא חי (Bronfenbrenner, 1989) עשייה חינוכית בגן הילדים, (2010).

על פי הגישה האקולוגית, הלמידה והידע האנושיים מתפתחים בהקשרים חברתיים, תרבותיים וחומריים ובשיתוף פעולה בין בעלי רקע שונה או בין בעלי יכולות או נקודות ראות שונות (Bronfenbrenner 1979; Vygotsky 1978; בתוך: תובל וגוברמן, 2013). הידע מבוזר בין השותפים לחברה, ואי-אפשר להפריד בין בני האדם, המושגים, הכלים התרבותיים והתוצרים התרבותיים.

"אינטראקציות פדגוגיות עם ילדים חייבות להתבסס על ההכרה בחשיבותו של הידע שהילדים מביאים אתם, כמו גם על שימוש בנכסים התרבותיים של החברות שבתוכן הם חיים וכן על שיתוף פעולה עם הדמויות המשמעותיות בחיי הילדים, דהיינו ההורים ודמויות נוספות (אחאים, מטפלים), שהילדים קשורים אליהן" (תובל וגוברמן, 2013).

המושג אוסמוזה ("osmosis" - תנועה של חלקיקי נוזל דרך קרום חדיר למחצה ממקום של ריכוז גבוה למקום של ריכוז נמוך, עד לשוויון ריכוזים) שהוטבע על ידי אסכולת רג'יו אמיליה שבאיטליה, עשוי לשמש כמטפורה מתאימה להבנת חשיבות יחסי הגומלין בין הגן החוצה ובחזרה, "אוסמוזה עם העולם החיצון", ביצירת סביבה חינוכית המהווה תמצית וזיקוק של החברה הסובבת (Ceppi & Zini, 1998). יתר על כן, יחסי גומלין, זרימה וחיבורים בין המעגלים השונים סביב ילדי הגן - יש בכוחם להעשיר ולתרום להתפתחות וללמידה של הילדות והילדים בגן.

לגלות "יהלומים תרבותיים"

בספרו "חינוך טוב", מתאר פרופ' נמרוד אלוני מהו "חינוך טוב" לטעמו: "המגע האישי האנושי, שפע תשתיות הדעת ותחומי העניין, מגוון נקודות המבט וההקשרים התרבותיים, המודעות לסולמות ערכים חלופיים, התובנות הפילוסופיות, ההיכרות עם יהלומים תרבותיים, החיבור לקסמי הטבע שבחוץ ולנימי הנפש שבפנים - אלה, אם יתווכו כראוי במעשה החינוך, עשויים לאפשר לאדם, כמעט בכל מקום ובכל זמן, למצוא טעם, משמעות ועניין בעצמו ובסביבותיו" (אלוני, 2013).

בתהליך יצירת יחסי הגומלין בין הגן לבין הסביבה החברתית והתרבותית, חשוב להכיר את הנכסים התרבותיים הייחודיים בכל יישוב וחשוב לקשר בין הסביבה הפיזית והאנושית הרחבה לבין סביבת הגן. ה"הלומים התרבותיים" יכולים להיות מוסדות תרבותיים כגון מוזאון, היכל תרבות, גלריה לאמנות, יצירות אמנות, פסלי רחוב או בניינים עם ארכיטקטורה ייחודית. יכולים גם להיות אנשים שמהווים מודל, דוגמה והשראה, על רעיונותיהם ויצירותיהם, לחברה כולה. וכן, אתרים שיש בהם "קסמי טבע" כמו פארק עירוני, אתר שבו רואים את השלכת בתקופה הקצרה של הסתיו, גינה ציבורית מטופחת או מראה של זריחה בהרי המדבר, עשויים לעורר תחושות, רגשות ומחשבות על יופי ואסתטיקה, על טעם, משמעות ועניין. חשוב לאתר נכסים ואתרים כאלה ביישוב, בסביבת הגן, לחשוף אותם בפני הילדים בגן, לבנות קשר וחיבור, ליצור הקשר חברתי-תרבותי-חינוכי.

יופי ואסתטיקה – "מי שלא מביט – מפסיד!"

אחת ההגדרות הרווחות של **אסתטיקה** (מהמילה היוונית aesthetic שפירושה "קולט" או "רגיש" (perceiver or sensitive), היא "היכולת לקלוט, להגיב ולהיות רגישים לסביבה הטבעית ולסביבה מעשה ידי האדם". הגדרה קצרה וקולעת נוספת לאסתטיקה היא – **"היכולת ליהנות מהיופי"** (Curtis & Carter. 2003).

לילדות ולילדים הגדלים בגן ילדים **הזכות ליופי ואסתטיקה**. בנוסף לתכנון הסביבה המזמנת משחק, חוויה ולמידה והנותנת מענה לצרכים של למידה וההתפתחות של הילדים, חשוב לבחור לא רק את מה מגישים לילדים אלא גם איך מגישים ומציעים להם את הסביבה. חשוב להגיש כך שתהיה מאתגרת, יפה, אסתטית ומעוררת השראה למשחק, להתנסות, לחקר, לחשיבה וללמידה. בין המרכיבים התרבותיים בחברה המערבית המגדירים **יופי ואסתטיקה** ניתן לכלול סדר, הרמוניה, צורות, דמויות, תבניות, טקסטורה, אור, צבע, צל ועוד.

ילדים צעירים לומדים על העולם והסביבה בעיקר דרך הגוף והחושים שלהם. הם נמשכים באופן טבעי לתכונות האסתטיות של החומרים ושל הסביבה. התנסויות בתחום האסתטי עשויות לעורר תחושות של השראה, כבוד, פליאה, סקרנות, הפתעה, הומור, שקט ורוגע. טיפוח החוש האסתטי מזמן התבוננות, הנאה ושמחה מהיופי שבעולם. תחושת ריח האדמה לאחר הגשם, צפייה בקשת בענן, התבוננות בציפורים נודדות והכנת "קובבות" עם האדמה הרטובה מזמנים לילדים התנסויות אסתטיות וסיפוק צרכים תנועתיים וחושיים.

ההשראה? איפה? - כאן, שם ובכל מקום!

כאמור, **יופי ואסתטיקה נמצאים כמעט בכל מקום**, ולא קשה למצוא אותם. כדברי פרידריך פרבל, "האבא של גן הילדים" (1852–1782) חשוב שהמשחקים, הכלים והחומרים יוצגו כך שיהוו "הזמנה" למשחק, פעילות וחוויה (invitation), כאלו שמציעים לילדים "מתנות" (gifts).

יתר על כן, כדברי הוגי אסכולת רג'יו אמיליה שבאיטליה, חשוב לזמן סביבה חינוכית שתעורר ותאפשר הזדמנויות רבות לפעילות ולעשייה משמעותית (provocation), שתעורר השראה (inspiration), להתנסות, לביטוי מחשבות, לשמחה וליצירה.

יחד עם זאת חשוב להזכיר את דברי זיגמונד פרויד (1856–1939):
"כאשר ההשראה לא באה אליי, אני יוצא ופוגש אותה בחצי הדרך".
 במילים אחרות: ההשראה נמצאת כאן, שם ובכל מקום, אבל לעתים יש לחפש אחריה. כך קורה גם עם היופי. כדברי דתיה בן דור היופי יכול להיות ממש מתחת לעינינו - **"תפקחו את העיניים תסתכלו אל העולם"**.

מתפקידנו למצוא את היופי, לציין ולהבליט אותו, להתפעל ממנו ולהעניק לו משמעות (על פי עקרונות ההוראה המתווכת). בחזרתיות ובהדרגה נבנים ערכים של הנאה מהיופי ואסתטיקה, על ידי עידוד להבעת רעיונות ורגשות, מתן דוגמה אישית של המבוגר ובאמצעות יצירת חוויה אסתטית וחושית בסביבה, חוויה משמעותית המרחיבה את הלב, את הידע ואת מעגל ההשראה ("inspire – to be inspired").

גן הילדים: מקום. לחיות, לשחק, ליצור, לגדול, להתפתח, ללמוד.

סביבה חינוכית איכותית לגיל הרך מפגישה את הילדים עם גירויים מעשירים, מרחיבה את ידיעותיהם, מפתחת את כישוריהם, עוזרת להם ללמוד על קיומם של גבולות ומקדמת את יכולתם לוויסות עצמי. חשוב שלסביבת הגן יהיה פוטנציאל לעידוד ילדות וילדים לחקור, להתנסות, לשחק, ליצור אינטראקציות וללמוד. הסביבה החינוכית בגן כוללת מרחבים שונים לפעילויות יומיומיות בתוך חלל הגן ובחצר. סביבות בטוחות, שטופות אור, מאווררות ונקיות ישרו אווירה מזמינה בכל חלל הגן. חשוב שהריהוט והאביזרים יהיו אסתטיים ונגישים, יותאמו למבנה גופם של הילדים ולתפקוד שמצופה מהם.

ארגון הסביבה החינוכית בגן ועיצובה הם חלק מתכנון תכנית העבודה של הגננת וצוות הגן. תכנון הסביבה החינוכית בגן הוא אחד הממדים המרכזיים ליצירת אקלים גן מיטבי בגן בצד קידום אינטראקציות איכותיות בין כל המשתתפים בתהליך החינוכי וההתייחסות להיבטים רגשיים, חברתיים וערכיים במכלול העשייה בגן.

חשוב לארגן את הגן באופן שיגרה את הילדים לפעילות ויפתח בהם רצון לחקור ולבחון את הסביבה. יחד עם זאת, חשוב ליצור סביבה שלווה שאינה עמוסה בגירויים כדי לאפשר לילדים להכיר את סביבתם ולפעול בנינוחות (וזוהי רק ההתחלה, 2012).

בארגון הסביבה נתחמים אזורי פעילות ומשחק מוגדרים כגון פינות שונות למשחק חופשי (משפחה, מרפאה, אזור/מרכז בנייה ועוד), שולחנות לעבודה וליצירה, מקום לארוחות, פינות אינטימיות, מרחב לספרייה, לפעילות מוזיקלית ועוד.

גן ילדים: סביבה מתפתחת - עצמאות, בחירות, העדפות

זימון חפצים, חומרים, משחקים וכדומה - בהתאמה לגובה הילדים - יאפשר להם לבחור במה לשחק ולפעול, להביא את האובייקטים אל המקום שהם יבחרו ולהחזיר אותם למקום האחסון בצורה עצמאית. חשוב שהילדים ילמדו את מקומות האחסון בגן, מקומות שיהיו מוכרים לכולם כדי שהילדים ידעו היכן למצוא ולכן להחזיר לאחר המשחק. נראות החפצים והחומרים המוצעים מאפשרת לילדים למצוא אותם בקלות, לבחור בהם ולבטא את העדפותיהם האישיות. חשוב להציע את החומרים, החפצים והמשחקים בצורה אסתטית על מדפים נמוכים ופתוחים כדי לאפשר נגישות אליהם. מגרות ותאי אחסון אישיים מאפשרים לילדים לשמור את החפצים שלהם ואת העבודות שהם בוחרים לשמור בצורה עצמאית.

גן ילדים: סביבה קהילתית. חברים, צוות, הורים, קהילה, יישוב

חשוב לשתף את ההורים ברציונל של הבנייה המשותפת ההדרגתית של הסביבה עם הילדים וכך להימנע מאמירות של "היעדר ציוד בגן". מטרה מרכזית של גן הילדים היא לעודד יצירת קשרי גומלין חברתיים איכותיים בין הילדים לבין עצמם, בין הילדים וצוות הגן, בין ההורים וצוות הגן. אפשר לקדם מטרות אלו באמצעות תכנון אזורי משחק שיתופי ופעילות עם פריטים רכים ומרגיעים שיעודדו מצבים של "להיות ביחד" של שיח ושל הרגשה "כמו בבית". חשוב להעשיר את אזורי המשחק והפעילות בגן עם פריטים "אמתיים", פריטי משחק "מהבית" ופריטים מהסביבה הטבעית.

עקרונות בתכנון ועיצוב הסביבה החינוכית בגן הילדים:

חשוב שהסביבה החינוכית:

תזמן לילדים פעילות אקטיבית והתנסות בלתי אמצעית בסביבה

תעודד יחסי גומלין איכותיים (עם מבוגרים וילדים) תזמן את המשחק לסוגיו

תזמן עיסוק בנושאים שמעניינים את הילדים ובפעילויות הקרובות ללבם

תאפשר לילדים חופש לבחור וביטוי להעדפות תזמן אתגרים וחוויות הצלחה

תזמן התנסויות חקר

תזמן תחושה נעימה של "בית"

"גן ילדים: סביבת חיים"

בהתחשב בעקרונות שהועלו לעיל, להלן רשימה כללית של "מה מתאים" לקחת בחשבון בתכנון ועיצוב סביבת גן הילדים ו"ממה כדאי להימנע".

מה מתאים בתכנון ועיצוב סביבת גן הילדים?

- בתכנון הסביבה החינוכית בגן חשוב לקחת בחשבון את:
 - **המבנה והנתונים הארכיטקטוניים** הבסיסיים של הגן בהקשר לבטיחות, היגיינה, ניקיון, תאורה ואקוסטיקה, בתוך הגן ובחצר
 - **שילוב פריטים "ביתיים"** שיעניקו תחושה נעימה של קרבה, אינטימיות וקשר עם משפחות הילדים בגן
 - **אזורים המיועדים להיגיינה אישית ולפעילויות שגרה**
 - **הציוד, הריהוט ומקומות אחסון פונקציונליים** ומותאמים לגיל הילדים
 - **הקמת פינות, מוקדים, מרכזים ואזורי פעילות ומשחק מוגדרים במרחב הגן ובחצר בהתאמה התפתחותית לילדות וילדי הגן**
 - **שילוב חפצים ופריטים מתרבויות משפחות הילדים בסביבות** השונות בגן בצורה רלוונטית ומכבדת כדי לחזק את הזהות והשייכות של הילדות והילדים ומשפחותיהם
 - **סביבות בהן הילדים יכולים לשחק עם החברות והחברים שלהם ומקומות בהם הם יוכלו לבחור להיות לבד מגוון חומרים** להתנסות בלתי אמצעית בסביבות השונות בגן: חומרים מהטבע, חומרים פתוחים (OPEN ENDED MATERIALS), חומרי חקר ויצירה, חומרים בשימוש חוזר ועוד
 - **מגוון כלים, מכשירים ואביזרים** לשיפור המיומנויות והכישורים של הילדות והילדים, להתנסות ולחקר, ליצירת קשר ותקשורת ולהעצמת היכולות של הילדות והילדים בגן.
 - **נגישות** לסביבות משחק ופעילות שונות במרחב הגן ובחצר, כך שיהיה מענה לצרכים האינדיבידואליים של כל הילדות והילדים בגן

- **גמישות** בעיצוב ובשימוש במרכיבי הסביבה כך שניתן יהיה לבצע שינויים והתאמות לצרכים מתפתחים
- **נראות ו"ארגון חזותי לוגי"** של החומרים, הכלים, המשחקים, הצעצועים והחפצים בסביבות הגן כך שניתן יהיה למצוא בקלות את מה שמחפשים, לבחור ולבטא את ההעדפות מתוך ההיצע ולהחזיר אותם למקומות שנקבעו להם מראש
- **שקיפות** המאפשרת לגננת ולצוות הגן לראות בו זמנית את כל מה שמתרחש במרחב הגן ובו זמנית להעניק **תחושה של נוכחות וביטחון** לכל ילדי הגן, כולל שקיפות מטפורית המזמנת את כל הבאים לגן להסתכל, להקשיב ולהרגיש את תהליכי ההתפתחות והלמידה שמתקיימים בגן
- **שילוב פריטים מהסביבה הטבעית** בתוך הגן, המאפשרים לחזק את הקשר והשייכות למקום ומזמנים נעימות, הרגעה והנאה מהיופי שבסביבה הטבעית
- **יופי ואסתטיקה** בארגון סביבות הגן, בזימון חומרים, חפצים, כלים ומשחקים, בבחירת הצבעים, בזימון ריחות נעימים, בזימון מגוון טקסטורות ובהשמעת צלילים וקולות נעימים
- **יצירת זרימה מתמדת ויחסי גומלין בין מה שקורה בגן לבין מה שקורה בסביבות היישוב והקהילה** ולשלב תכנים ואירועים אלה בסביבות השונות בגן
- **שילוב החוויות והידע שהילדות והילדים ומשפחותיהם מביאים** עמם בסביבות הגן השונות, בהתאם לתכנית חינוכית משתנה, דינמית ומותאמת למה שמתרחש בחיי הילדים, משפחותיהם והקהילה.

"מוותרים ונפרדים"

ממה כדאי להימנע וממה רצוי להיפרד בעיצוב סביבת גן הילדים?

- חפצים, משחקים וצעצועים שבורים
- חומרים שאינם ידידותיים לסביבה
- פינות מסורבלות שמקשות על הילדים לשחק ולהתנסות בהן
- פינות סטטיות שלא מאפשרות משחק והתנסות בלתי אמצעית של הילדים בהן
- חללים שנועדו להיגיינת הגוף - לא-אסתטיים ומדיפים ריחות לא-נעימים
- הוספת "מתנות" של בני משפחה, הרשות, השכנים וכדומה לסביבת הגן ללא הקשר לחיי הילדים ושאינן בהם תכלית
- אגירת ריהוט, ציוד, כלים וחומרים שאינן בהם שימוש
- חפצים לא-תקינים זרוקים בחצר הגן
- כדים ללא צמחים

אם כן, כיצד ניתן לעצב את הסביבה החינוכית בגן הילדים על פי העקרונות שהוצעו?

אפשרויות לעיצוב:	עקרונות לתכנון ועיצוב הסביבה החינוכית בגן חשוב שהסביבה החינוכית תזמן לילדים:
- זימון משחקים, צעצועים, כלים, חומרים, ספרים ואביזרים מותאמים לגיל הילדים ולילדים הספציפיים של הגן, המאפשרים להם להתנסות, לשחק, ליצור, "לקרוא" וללמוד. - זימון פינות או אזורי פעילות ומשחק מוגדרים בגן ובחצר הכוללים מגוון עשיר של חפצים, משחקים, צעצועים וחומרים לפעילות עצמאית של הילדים ופעילות בקבוצות - זימון אובייקטים בצורה אסתטית ונגישה שתעורר את הילדים להתנסות ולהשראה	פעילות אקטיבית והתנסות בלתי אמצעית בסביבה.
- זימון מקום בו הילדים יוכלו לפעול לבד ובחברת ילדים אחרים או עם מבוגרים משמעותיים: פינת ישיבה "ביתית" הכוללת שטיח, תמונה, שולחן קטן, כורסה, כריות - זימון פריטים בגן שיעניקו תחושה של "בית": מפה, עציץ, ספרים, אלבומים, וילון.	יחסי גומלין איכותיים (עם מבוגרים וילדים)

המשחק לסוגיו	- מגוון משחקים, צעצועים ופריטים לעידוד המשחק החופשי והמשחק המובנה, שמוצעים לילדים בפינות הגן ומקומות אחסון מותאמים כולל מדפים פתוחים - מגוון חומרים פתוחים (OPEN ENDED MATERIALS) באמצעותם הילדים יוכלו להמציא את המשחקים שלהם בעצמם - משחקים ומתקנים לפיתוח החושים והתנועה - משחק עם חומרים מהטבע: חול, מים, אדמה, עלים, זרדים, ענפים, אבנים ועוד
עיסוק בנושאים שמעניינים את הילדים ובפעילויות הקרובות לליבם	- זימון משחקים, צעצועים, ספרים וכלים שקשורים לנושאים שמעניינים את כלל הילדות והילדים ונושאים נבחרים שמעניינים כל ילדה וילד בצורה אישית - הצגת תיעוד של פרוייקט סביב נושא מתפתח שמעניין את הילדים - זימון תצוגה או תערוכה של אוספים, ספרים, אלבומים.
חופש לבחור וביטוי להעדפות	- זימון מגוון חומרים, משחקים, ספרים, כלים, צעצועים, חומרים פתוחים לבחירת הילדים בפינות השונות בגן בגובה המתאים להם - הצגת שאלות/סקרים בטבלאות/דיאגרמות המציגות את ההעדפות של הילדים: משחק, מאכל, תכנית טלוויזיה (בהקשר למה שהם לומדים) - הצגת תצלומים של הילדים המציגים את ההעדפות שלהם (משחק נבחר, ספר, בובות, אוספים)
אתגרים וחוויות הצלחה	- זימון ספרים, משחקים וצעצועים שמתאימים לרמות מורכבות שונות כגון: ספר, משחקי לגו, הרכבות, קוביות קטנות וגדולות, משחק עם חומרים פתוחים. - זימון פינת משחק סוציו-דרמטי עשירה - זימון משחקי תנועה בחצר שמאפשרים לכל הילדים להשתתף ולהצליח (משחק בכדור, בקופסאות קרטון גדולות ריקות, ב"ביתן התה", במתקנים)

התנסויות חקר	- זימון חומרים, אביזרים וכלים לביצוע חקר ומעקב על שינויים בטבע, ובמזג האוויר בתוך הגן ובחצר - זימון כלים לרישום התרחשויות - זימון כלים טכנולוגיים המעצימים את יכולות הילדים והיוצרים תקשורת
תחושה נעימה של "בית"	- חפצים המשדרים נעימות ו"תחושה של בית" כגון כריות, בדים, שטיח, ספרים - עיצים ואגרטלים לפרחים "כמו בבית" - תליית תמונות אמנות והוספת עבודות אמנות ואומנות (רפרודוקציות) במקומות רלוונטיים בגן

רשימה זאת חלקית ואינה ממצה את כל האפשרויות של חומרים, חפצים, כלים ואביזרים שאפשר להציע בגן הילדים. הוספת חומרים וחפצים וכמו כן הסרתם מהסביבה הם חלק מתהליך השינוי שעל הסביבה לעבור כדי להתאים אותה טוב יותר להתפתחות, הלמידה ולעניין של הילדים.

גן ילדים: משחקים, חוקרים, מתפתחים, לומדים, חיים.

אזורי המשחק והפעילות הבסיסיים המומלצים הם:

- אזור המשחק הסוציו-דרמטי
- אזור/מרכז הבנייה
- סדנת יצירה בחומרים
- אזור הספרייה
- חצר הגן (כולל ארגז החול, מתקנים קבועים וביתן למשחק הסוציו-דרמטי)

חשוב להוסיף את אזורי המשחק והפעילות בצורה הדרגתית כדי לאפשר את תהליך ההסתגלות של הילדים. אזורי המשחק והפעילות הנוספים ייבנו בהדרגה על פי עניין הילדים ועל פי התכנים הנבחרים, בשיתוף עמם ועם צוות הגן. חשוב להימנע מעומס גירויים בכל אחד מאזורי הפעילות כדי שהילדות והילדים יוכלו לבחור, להתמקד, להכיר את המקום ולהתנסות לעומק במה שהסביבה מאפשרת ומזמינה, ליצור שותפויות וחברויות. עם זאת, על הסביבה להיות מגוונת, מעניינת, מסקרנת, גמישה מאתגרת. מילת המפתח היא איזון ומידתיות במתן מענה בסביבה להתפתחות בכל התחומים ומענה לכל החושים המתפתחים.

אזורי המשחק והפעילות הנוספים המומלצים הם:

- מרכז מוזיקה
- מרכז מחשבים
- מרכז חקר, מדע וטכנולוגיה
- במה ומרכז תאטרון
- מרכז תנועה
- ועוד

גן ילדים: "סביבה כאקווריום"

לסיכום, כותרת המאמר "על השראה, סביבה, גן ילדים ומה שביניהם", טומנת בחובה שאיפה ואמונה לחשיבות יצירת חיבורים משמעותיים בין האדם והסביבה הפיזית-התרבותית והאנושית-החברתית, בין גן הילדים, המשפחות, הקהילה והיישוב. כדברי מוריס מלגוצ'י, אחד מהוגי אסכולת רג'יו אמיליה שבאיטליה, "הסביבה החינוכית מהווה מעין אקווריום המאפשר - בגלל שקיפות קירותיו - לשקף ולבטא את הגישה החינוכית, את הערכים ואת התרבות של האנשים החיים בה". אמנם תפקיד המחנכת וצוות הגן הוא לתכנן את עיצוב הסביבה החינוכית בצורה מכוונת כדי לקדם את ההתפתחות והלמידה של הילדות והילדים, תוך כדי תשומת לב לערכים בין היתר של יופי ואסתטיקה, שקיפות, גמישות ונגישות.

במאמר זה הובאו עקרונות, רעיונות, המלצות והצעות לעיצוב הסביבה החינוכית בגן הילדים. מטרת המאמר היו לעורר השראה לשינוי בעיצוב הסביבה החינוכית בגן הילדים כולל יצירת הקשר, יחסי גומלין וזרימה גדולים יותר בין מה שקורה בגן לבין מה שקורה בסביבה התרבותית והחברתית וכך להזיז את ה"חומה" המפרידה בין גן הילדים לבינה.

מקורות:

אלוני נ', חינוך טוב, לקראת חיים של משמעות, הגינות והגשמה עצמית, מכון מופ"ת 2013

משרד החינוך והתרבות, המינהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, וזוהי רק ההתחלה, 2012

משרד החינוך והתרבות, המינהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, עשייה חינוכית בגן הילדים, קווים מנחים לצוות החינוכי, 2010

תובל ח' וע' גוברמן, טקסטים גרפיים, כלים לטיפול האוריינות של ילדי הגן, מופ"ת, תמה, 2013

Bronfenbrenner U., The ecology of human development: Experiments by nature and design. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979

Bronfenbrenner U., Ecological systems theory, *Annals of Child Development*, Greenwich, CTC JAI Press. Vol.6, pp.187-251, 1989
Bullard, J., *Creating Environments for Learning: Birth to Age Eight*, 2nd ed. New York: Pearson, 2013

Ceppi, G., & M. Zini, eds, *Children, spaces, relations: Metaproject for an environment for young children*, Reggio Emilia, Italy: Reggio Children, 1998

Curtis, D., & M. Carter, *Designs for Living and Learning, Transforming Early Childhood Environments*, Readleaf Press, 2003

Vygotsky, L. S., *Mind in society*, London: Harvard University Press, 1978